

Yılmaz, Banu, “Trabzon Vilayeti’nde Meşhur Eşkıyalar (1876-1919)”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8/14, ss.151-167.
DOI: 10.31765/karen.1030382

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.

This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / Research Article

Bu çalışma 20 Kasım 2020’de kabul edilen “Trabzon Vilayeti’nde Asayiş, Suç, Suçlu ve Hapishaneler (1876-1915)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi,
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü,
Gümüşhane/TÜRKİYE
✉ banu.yilmaz@gumushane.edu.tr
ORCID : 0000-0001-6770-7519

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Eşkıyalık, Asayiş, Suç.

Keywords: Ottoman, Banditry, Public Order, Crime.

TRABZON VİLAYETİ’NDE MEŞHUR EŞKİYALAR (1876-1919)*

Banu YILMAZ**

Öz: Osmanlı Devleti XVIII. Yüzyılın ortalarından itibaren kaybedilen savaşların etkisiyle sosyal ve ekonomik olarak pek çok problemle karşı karşıya kalmıştır. Bu problemler Trabzon Vilayeti dâhilinde de belirgin bir şekilde gözlemlenmiştir. Trabzon ve çevresinde bu sosyal ve ekonomik problemlerin bir uzantısı olarak meydana gelen eşkıyalık olaylarını konu alan bu çalışmada; XIX. yüzyılın son çeyreği ve XX. Yüzyılın başlarını kapsayan dönemde meydana gelen eşkıyalık olaylarında ön plana çıkan isimler üzerine yoğunlaşmıştır. Arşiv belgeleri doğrultusunda incelenen olaylardan; bölgedeki asayiş olumsuz etkileyen eşkıyalık faaliyetlerinin neler olduğu, bu olaylarda eşkıyaların bireysel veya kitlesel olarak nasıl hareket ettiği, eşkıyaların yakalanması için devletin hangi tedbirleri aldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, meşhur eşkiya reisleri olarak bölgede korku salan şahısların Trabzon Vilayeti sınırları içinde mi veya başka bir vilayette mi ikamet ettikleri, coğrafi yapının eşkıyaların kaçmasında ve saklanmasındaki etkisi, vilayetteki eşkıyalık faaliyetlerinin ele alınan tarih aralığında bir artış gösterip göstermediği, artış görünüyorsa bunun nedenleri ele alınmıştır. Çalışmanın odaklandığı bir diğer husus ise eşkıyaların bölgede yaşayanlar veya idareciler tarafından desteklenip desteklenmediklerinin sorgulanmasıdır.

NOTORIOUS BANDITS IN TRABZON PROVINCE (1876-1919)

Abstract: The Ottoman Empire faced many social and economic problems with the effect of the wars lost since the middle of the XVIII. century. These problems were also clearly observed in Trabzon Province. In this study, which deals with the banditry incidents that occurred as an extension of these social and economic problems in Trabzon and its environs, it was focused on the names that came to the fore in the banditry events that took place in the last quarter of the XIX. century and the beginning of the XX. century. Among the events examined in line with the archive documents, it is tried to explain what are the banditry activities that negatively affect the public order in the region, how the bandits act individually or massively during these events, and what measures the state take to arrest the bandits. In this study, whether the individuals who spread fear in the region as famous bandit chiefs reside within the borders of Trabzon Province or in another province, the effect

Geliş Tarihi / Received Date: 30.11.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 14.04.2022

of the geographical structure on the escape and hiding of bandits, whether the banditry activities in the province show an increase in the date range discussed, and if there is an increase, the reasons

for this are discussed. Another aspect that the study focuses on is questioning whether the bandits are supported by the residents or administrators in the region.

Giriş

Eşkiya kelimesi Arapça “şaki” kelimesinin çoğulu olup, dağda kırdan yol kesen, haydut, harami¹ gibi anlamların yanı sıra adam soyan ve öldüren, yasadışı eylemlerde bulunan silahlı toplulukları ifade etmektedir. Osmanlı kaynaklarında eşkiya kelimesinin karşılığı olarak, celâli, eşirrâ, harâmi, haramzâde, türedi, haydut ve kuttâu't'tarîk kelimeleri kullanılmıştır.²

Eşkiyalık asayiş bozan olaylar arasındadır. Asayiş bozan ve halkın güvenliğini tehlikeye sokan bu türden suçlarla mücadele etmek devletin en temel görevlerinden biridir. Bu çalışmada bölgedeki eşkiyalık faaliyetlerinde ön plana çıkan isimlerin kimler olduğu, bu kişilerle mücadele etme konusunda devletin hangi önlemleri aldığı üzerinde durulacaktır. Eşkiyaların bir bölgede yakın çevresinden yardım almadan veya onlarla iletişime geçmeden barınabilmeleri oldukça zordur. Bazen bu yardım ve yataklık işi bizzat bölgedeki gücü elinde bulunduran kişiler tarafından da yapılabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada adı geçen eşkiyaların çevresiyle ne kadar iletişime geçtikleri, yakın çevrelerinden veya yöneticilerden destek görüp görmedikleri sorgulanacaktır.

Çalışmada ele alınan tarih, Osmanlı Devleti'nin yeni bir Rus savaşına girmek üzere olduğu dönem ile dünya savaşının ilk zamanlarını kapsamaktadır. Dolayısıyla bu dönem devletin, kaybedilen savaşların etkisiyle hem ekonomik açıdan hem de kaybedilen topraklardan Osmanlı'ya yapılan göçler nedeniyle demografik ve sosyal anlamda birçok problemle karşı karşıya kaldığı bir dönemdir. Elbette bu durumun bütün Osmanlı topraklarında olumsuz yansımaları olduğu gibi özelde Trabzon Vilayetinde işlenen suçların artması, Ermeni olaylarının patlak vermesi ve göç hareketleri sonrasında gelen nüfusun yerleştirilmesi başta olmak üzere çeşitli sorunlara yol açtığı görülmüştür. Ermeni ve Rumlar tarafından bölgede çıkarılan olayların niteliği eşkiyalık olaylarından farklıdır. Bu olaylar daha çok yabancı devletlerin desteklemeleriyle ortaya çıkmış ve ayrılıkçı fikirler ihtiva eden faaliyetler olarak nitelendirildiğinden bu makalenin kapsamı dışında tutulmuştur. Eşkiyalık olayları kapsamında ele alınan meşhur eşkiyalar konusu ise tarih ve kapsam açısından genişletilerek burada ele alınmıştır.

Eşkiyalık konusunda bazen bir bölgedeki eşkiyalık faaliyetlerini konu edinen bazen de genel değerlendirmelerin bulunduğu pek çok çalışma kaleme alınmıştır. Bunlar arasında Osmanlı'da eşkiyalık faaliyetlerini konu edinen; Mustafa Akdağ'ın *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası “Celali İsyanları”*, Suraiya Faroqi'nin *Osmanlıda Kentler ve Kentliler*, Karen Barkey'in *Eşkiyalar ve Devlet, Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi* başta olmak üzere pek çok çalışma bulunmaktadır. Eric John Ernest Hobsbawm'ın farklı isimlerle Türkçeye kazandırılan bizim bu çalışmada yararlandığımız *Eşkiyalar* adıyla çevrilmiş nüshasında eşkiyalık kavramı, romantik bir anlayışla ele alınmış ve eşkiyalar toplum tarafından sevilen kahraman, yenilmez, intikam alan, adalet için dövüşen kişiler olarak tanımlanmıştır. Karen Barkey ise Osmanlı Devletindeki eşkiyalığı siyasetin bir parçası olarak değerlendirmekte ve eşkiyalığın iktidardaki çekişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını savunmaktadır.³ Osman Köse editörlüğünde çıkan *Osmanlı'dan Günümüze Eşkiyalık ve Terör* isimli çalışmada ise eşkiyalık kavramı başta olmak üzere eşkiyalığın niteliği ve farklı bölgelerde ortaya çıkmış eşkiyalık faaliyetleri hakkında birçok çalışma bulunmaktadır.

¹ Bardakoğlu, 1995: 463.

² İlgürel, 1995: 467.

³ Barkey, 1999.

Eşkıyalık konusunda kaleme alınan bu eserlerin yanı sıra farklı mecralarda yayımlanmış birçok makale ve tez de bulunmaktadır. Bu çalışmaların bazılarında yalnızca bir bölgedeki eşkıyalık olayları değerlendirilirken bir kısmında ise eşkıyalık faaliyetlerinin neler olduğu, bu faaliyetlere karşı alınan tedbirlerin neler olduğu gibi konular farklı zaman ve mekân örneklemeleri üzerinden ele alınmıştır. Trabzon Vilayeti'nde eşkıyalık faaliyetlerini konu alan çalışmalarda ise yine vilayetin bir bölümündeki olaylar değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar arasından; Yaşar Küçük tarafından yazılan *Doğu Karadeniz Bölgesi Eşkıya ve Kabadayıları-Türküler, Destanlar* isimli kitapta Ordu, Trabzon, Rize ve Giresun'da eşkıyalık olaylarına karışmış kişiler ele alınarak yukarıda Hobsbawm'ın eşkıyalık olaylarına yaklaşımına benzer şekilde eşkıyalar halk tarafından sevilen kişiler olarak değerlendirilmişlerdir. Elbette bu kişiler arasında halkın sevgisini kazananlar da olmuştur ancak bölgedeki bütün eşkıyaları bu kapsamda değerlendirmek yanıltıcı olur. Çalışma hem kırsal alandaki eşkıyalara hem de şehir merkezlerinde kabadayı olarak nitelendirilen kişilere yer vermesi açısından önemlidir. Osman Köse tarafından kaleme alınan "20. Yüzyıl Başlarında Trabzon Vilayeti'nde Suçlar, Suçlular ve Hapishaneler", konulu kısa makalede ise; 1912-1914 tarihleri arasında bölgenin suç çeşitliği, suç miktarı, faillerle ilgili bilgiler ve hapishaneler konuları genel bir anlatımla kısa kısa tanıtılmıştır. Bu çalışmada, kısa bir tarih aralığında bölgenin asayişini etkileyen olaylar kaza merkezleri üzerinden değerlendirilmiş, vilayetin genel manzarası hakkında bilgi edinmemizi sağlamıştır. Melek Öksüz'ün "XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon'da Âyân, Eşkıya ve Göç Sorunları", Emine Erdogan'ın, "XVI. Yüzyılda Canik (Samsun) Sancağında Eşkıyalık Faaliyetleri", adlı çalışmaları ise daha önceki dönemlere ait bilgileri ihtiva etmektedir. Hamdi Özdiş'in "Efsaneler, Gerçekler ve Yerel Siyaset Pratiği: "Eşkıya Micanoglu Hüseyin", Kemal Saylan'ın *Gümüşhane İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih* ve yine Kemal Saylan-Faruk Algül tarafından hazırlanan Osmanlı Arşiv Vesikalarında Şiran Kazası adlı çalışmalarda ise vilayetin bir bölümündeki eşkıyalık faaliyetlerine değinilerek bölgedeki eşkıyalardan bazılarına yer verilmiştir.

Literatürdeki çalışmalarla birlikte arşivdeki belgelerinin kullanımıyla ortaya çıkan bu çalışmada ise; daha önceki çalışmalarda bahsedilmemiş veya yalnızca bir bakış açısıyla değerlendirilmiş olan eşkıyalar yeniden ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla; Micanoglu Hüseyin, Hekimoğlu, Sandıkçioğlu Şükrü gibi bazı eşkıyalar hakkında doğum tarihleri, nereli oldukları gibi konularda yeterli belge ve bilginin bulunması nedeniyle bu eşkıyalara daha ayrıntılı yer verilirken, Yako, Çavdar gibi bazı eşkıyalar hakkında hem literatürdeki çalışmalarda konu edilmemiş olmaları hem de arşivde onlarla ilgili belgelerin sınırlı olması nedeniyle daha az yer verilmiştir. Bu makalede ayrıca daha çok kırsal alanlarda faaliyet gösteren eşkıyalar konu edilmiş, şehirlerde kabadayı olarak nitelendirilen ve eşkıyalara benzer özellikler taşıyan kişiler konunun kapsamı dışında tutulmuştur. Yine 1876 ile 1919 arasında bir tarih sınırlaması yapıldığından, 1919 yılından itibaren askerden kaçarak bölgedeki meşhur eşkıyalardan biri olarak türkülere konu olan Güpür namıyla bilinen eşkıya konunun kapsamı dışındadır.

1. Eşkıyalığın Artmasının Nedenleri

Trabzon Vilayeti'nde eşkıyalığın artmasının nedenlerine bakacak olursak burada ilk olarak idari yapıda meydana gelen değişimlerin etkisinden bahsetmek gerekir. Ele aldığımız tarih itibarıyla vilayete bağlı Canik, Lazistan ve Gümüşhane Sancaklarının idari yapısı çeşitli nedenlerle değişime uğramıştır. XIX. yüzyılın son çeyreğinde meydana gelen savaşlar nedeniyle vilayete bağlı sancak ve kazalarda bir takım idari değişiklikler meydana gelmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Erzurum vilayetinin sınırlarında meydana gelen küçülme ve vergi gelirinin düşmesi üzerine Bayburt Sancağı oluşturulmuştur. Bu değişikliklerden Gümüşhane Sancağı da etkilenmiş, Şiran ve Kelkit kazaları Bayburt Sancağı'na bağlanmıştır.⁴ Bu iki kazanın Bayburt Sancağı'na bağlılığı çok uzun sürmemiş 2 yıl sonra tekrar Gümüşhane Sancağı'na bağlı hale gelmiştir. Bu değişiklikler sonucunda Gümüşhane Sancağı; 1888 senesinden

⁴ Tozlu, 1998: 43.

itibaren merkez Gümüşhane, Şiran, Kelkit ve Torul olmak üzere toplam dört kazadan oluşan bir idari birimdir.⁵

Osmanlı Rus harbi sonrasında meydana gelen idari değişikliklerden biri de Batum'un Rusya'ya bırakılması sonucunda Lazistan Sancağı'nın merkezinin Rize olmasıdır. Böylece Lazistan Sancağı 14 Mart 1879 tarihinden itibaren merkez Rize, Atina (Pazar), Hopa olmak üzere üç kazadan oluşan bu yapıyla Cumhuriyet Dönemine kadar idare edilmiştir.⁶ Canik Sancağı ise 1872'de Trabzon Vilayetinden ayrılarak müstakil bir liva şeklinde idare edilmeye başlamıştır. Ancak bu durum fazla uzun sürmemiş, Canik Sancağı 1877'de tekrar vilayete bağlanmıştır. 1910 Yılında yeniden Vilayetten ayrılarak müstakil bir şekilde idare edilmiştir.⁷ XIX. Yüzyılın sonlarında meydana gelen Osmanlı-Rus savaşının etkisiyle merkezi otoritenin sarsılması ve buna bağlı olarak Trabzon Vilayeti'nin idari yapısında meydana gelen değişiklikler bölgede otorite boşluklarının ortaya çıkmasına buna bağlı olarak da eşkıyalık olayların artmasına neden olmuştur.

Toplumun gündelik hayatını etkileyen problemlerin Trabzon Vilayeti'nde eşkıyalığın ortaya çıkmasında belirgin bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar arasında göç olayları ve ekonomik problemler ilk sırada gelmektedir. XIX. yüzyılda meydana gelen savaşlar sonucunda yaşanan göçlere bağlı olarak bölgenin nüfusunda dalgalanmalar meydana gelmiştir. İnsanların yaşam şartlarının değişmesine neden olan göç olayları, iktisadi sorunları da beraberinde getirmektedir.⁸

Vilayet genelinde eşkıyalardan bazılarının bölge ileri gelenleri ile yaşadıkları husumet nedeniyle silahlanarak "şaki" oldukları söylenebilir. Toplumda adalete olan güveni sarsan durumların yaşanmasıyla birlikte kendi adaletini sağlama isteği eşkıyalık olaylarının artmasındaki bir başka etkidir. Sosyal ve iktisadi nedenler dışında kişilerin çalışmadan hızlı bir şekilde para kazanma istekleri, ahlaki olarak suç eğiliminde olmaları gibi nedenler de eşkıyalığın ortaya çıkmasında ön plana çıkmaktadır.⁹

Eşkıyalık faaliyetlerinin bölgede ortaya çıkmasında ve artmasında kişilerin kendi aralarında yaşadıkları husumetin, bir tartışma esnasında başka kişilerin de olaya müdahale etmeleriyle büyümesi ve genellikle de cinayetle sonuçlanması etkili olmuştur. Bu çalışmada ele alınan He-kimoğlu ve Micanoglu gibi meşhur eşkıyaların dağa çıkmaları böyle hadiselerle başlamıştır. Daha sonrasında devlet tarafından yakalanmamak için dağlarda saklandıkları süre içerisinde yeni suçlara karışarak bölgede korku salmaya başlamışlardır.

Coğrafi yapının eşkıyalığın artmasında olmasa da eşkıyaların kaçmasında ve saklanmalarında oldukça önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Trabzon Vilayeti'nin coğrafi olarak eşkıyaların saklanmalarına elverişli olması eşkıyaların yakalanmalarını geciktirmiştir. Bununla birlikte eşkıyalık faaliyetlerinin artmasında olumlu hava şartlarının da belirgin bir etkisi vardır. Nitekim eşkıyalar, özellikle yaz mevsiminde yaylalara çıkılan bölgelerde faaliyetlerini sıklaştırmışlardır.

2. Meşhur Eşkıyalar

Meşhur eşkıyaların büyük bir bölümü hakkında; işledikleri suçlar sonrasında bölgeden gelen şikâyetler, mağdurların kaçan eşkıyalarla ilgili yazdıkları dilekçeler, bölge yönetiminin İstanbul ile yaptığı yazışmalardan hareketle önemli bilgilere ulaşılabilmektedir. Ancak bazı eşkıyalar bölgede adını duyurmuş olmasına rağmen hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Hakkında yalnızca yakalandığına dair tutulan kayıtlar vesilesiyle bilgi edinebildiğimiz meşhur eşkıya Laz İsmail bunlardan biridir. Laz İsmail'in Fatsa kazasında bölgedeki askerler tarafından ölü olarak ele geçirildiği bilinmektedir.¹⁰ Hakkındaki bilgiler sınırlı olsa da bölgede meşhur eşkıya olarak

⁵ Saylan, 2014: 29.

⁶ Sayaç, 2015: 53.

⁷ Karagöz, 2006: 69-71.

⁸ Braudel, 1990: 65.

⁹ Öztürk, 1991: 985.

¹⁰ BOA, Y.PRK.ASK. 59/79, 30 Kanunievvel 1305 (11 Ocak 1890).

anılması birçok suça karıştığını ve bu nedenle de bölge ahalisi tarafından meşhur eşkıyalardan biri olarak anıldığını göstermektedir.

2.1. Micanoğlu Hüseyin

Micanoğlu Hüseyin 1858 yılında Giresun'un Keşap nahiyesine bağlı Engüz (Dokuztepe) köyünde doğmuştur. Micanoğlu'nun eşkıyalığa başlaması ile ilgili görüşlerden biri şöyledir. Giresun'da medrese eğitimi aldıktan sonra arkadaşları ile birlikte medreseye gizlice kadın getirmesi nedeniyle 1881 yılında medreseden atılmıştır. Daha sonrasında askere alınmış ancak buradan firar etmesiyle birlikte hayatı tamamen değişmeye başlamıştır. Askerden döndükten sonra dayısı Yakupoğlu Şükrü'nün yanına gelmiş ve burada bir kadın yüzünden yaşanan kavga sırasında Kalafatoğlu Memiş Hoca Micanoğlu tarafından öldürülmüştür. Bu olay sonrasında firar ederek eşkıyalığa başlamıştır.¹¹ Diğer bir görüşe göre ise; Micanoğlu askerlik yaptığı sırada nişanlısı Emine'nin Memiş Hoca'nın oğlu ile evlendirildiğini duyar ve askerden kaçır. Köye geldiği duyulunca eski nişanlısı Emine, Micanoğlu'nun karşısına dikilir. İkili arasında kavga başlar ve bu sırada Memiş Hoca kavgaya karışır. Micanoğlu kavga sırasında bıçağını çıkararak Memiş Hoca'yı öldürür ve Hamaloğlu Hasan tarafından tutularak güvenlik güçlerine teslim edilir. Çıkarıldığı mahkemede on sekiz yıl hapse mahkûm edilen Micanoğlu bu kez de hapisten firar eder.¹² Bu görüşler arasında Memiş hocanın öldürülmesi ve meselenin bir kadın nedeniyle başlaması gibi ortak noktalar bulunsa da sonuçları itibariyle farklı iki durum ortaya çıkmıştır. Tarafımızca yapılan doktora tezinde hapisane yaşanan firar olayları ele alınmış ancak Micanoğlu'nun hapisten kaçtığına dair bir kayda rastlanmamıştır.¹³ Dolayısıyla ilk durumun yaşanmış olması daha muhtemel görünmektedir.

Giresun'un meşhur eşkıyalarından olan Micanoğlu Hüseyin, bölgede 1880'li yıllarda faaliyet göstermiştir. Bu eşkıya, karıştığı olaylarla birlikte vilayeti hem asayiş yönünden olumsuz etkilemiş hem de bölge ekonomisine zarar vermiştir. Eşkıyalığa başladığı ilk dönemlerde güvenlik güçlerine yardım ederek peşine düşenleri yakalayarak öldürmeye başlar. Bölgedeki faaliyetlerini artırdıktan sonra çetesine yeni birilerini eklemeye başlar ve o sırada bir olay nedeniyle firar etmiş olan Gotkile namıyla bilinen Köroğlu isimli şahsa haber göndererek yanına çağırır.¹⁴

6 Temmuz 1887 tarihinde Karahisar-ı Şarki taraflarında yabancılar tarafından işletilen madenin müdürünü tehdit ederek madenlerin Trabzon'a taşınmasına engel olmuştur. Micanoğlu Hüseyin ile ilgili Hamdi Özdiş tarafından Osmanlı arşiv belgelerinin yanı sıra İngiliz Ulusal Arşivi'nde yer alan belgelerin kullanımıyla yapılan çalışma oldukça kapsamlıdır. Burada maden müdürü J. H. Twelvetrees ve Micanoğlu Hüseyin arasında; çıkarılan madenin kıyıya ulaştırılması, madene dışarıdan gelen gıda maddelerinin gelişi gibi birçok konuda yaşanan anlaşmazlıklar silsilesi ele alınmıştır. Bütün bunların Micanoğlu Hüseyin'in bölgede ün kazanmasını sağladığı ve Osmanlı yöneticilerinin bu durum karşısında gerekli önlemleri alamadığı ve eşkıyaları bir türlü yakalayamadığı vurgulanmaktadır.¹⁵ Bu durum üzerine şakinin bir an önce yakalanabilmesi için takip birlikleri görevlendirilmiştir.¹⁶

Micanoğlu'nun maden müdüründen haraç istemesi ve müdürün bunu kabul etmeyerek madenin suyunu kesmesi ikili arasındaki husumeti başlatmıştır. Bu olay neticesinde Micanoğlu'nun bir türlü ele geçirilememesi, bölgedeki ününü artırmış aynı zamanda haraç meselesi ile ilgili bir de türkü yakılmasına neden olmuştur.¹⁷

¹¹ Yüksel, 2013: 114.

¹² Yüksel, 2013: 114.

¹³ Yılmaz, 2020.

¹⁴ Yüksel, 2013: 115.

¹⁵ Özdiş, 2012: 25-27.

¹⁶ BOA, DH.MKT. 1429/70, 24 Haziran 1303 (6 Temmuz 1887).

¹⁷ Yüksel, 2013:115-116.

Bölgedeki faaliyetleri yalnızca bununla sınırlı kalmamış, aynı zamanda elçilikleri tehdit ederek çeşitli suçlara karışmıştır. Yakalandığına dair Hariciye Nezareti'nden Trabzon ve Sivas vilayetlerine gönderilen tahrirattan anlaşıldığı kadarıyla; işlediği suçlardan sonra Osmanlı toprakları dışında bir bölgeye firar etmiş, karıştığı bu olaylardan sonra 16 Ağustos 1887 tarihinde ölü olarak ele geçirilmiştir.¹⁸ Ölümü ile daha ayrıntılı bilgiler barındıran bir başka rivayete göre ise güvenlik güçlerinden kurtulmak ve izini kaybettirmek üzere Karagöl yaylasında Kel Seyid'in yanına gitmiştir. Bu sırada Kel Seyid'in gelini ile arasında bir gönül meselesi olduğu etrafta yayılmaya başlamıştır. Bu durum üzerine Kel Seyid hükümet güçleriyle anlaşarak Micanoglu'nu tutuklatmıştır. Ancak Kel Seyid'in gelini, Micanoglu'na götürülen yoğurt tasının içine anahtarları atarak Micanoglu'nun ayağındaki kilitleri açarak kaçmasını sağlamıştır. Kaçarken köpeklerin saldırısına uğrayan Micanoglu yakınlardaki bir göle girerek köpeklerden kurtulmuş ancak burada uzun süre kaldığı için de üşümüş ve hastalanmıştır. Bu hastalığı nedeniyle de kısa bir süre sonra Çivriz yaylasında hayatını kaybetmiştir.¹⁹ Micanoglu'nun bölgedeki ahali tarafından öldürüldüğüne dair söylentiler de mevcuttur.²⁰

Micanoglu ile ilgili Ayhan Yüksel tarafından yapılan çalışmada Micanoglu, halk tarafından sevilen, dindar biri olarak tasvir edilmiştir. Bölgede eşkıyalık yapan bir kişi elbette halk arasında itibar kazanmış olabilir. Ancak bölgede 1885-1887 yılları arasındaki eşkıyalık faaliyetleri dikkate alındığında halkın ondan korkması nedeniyle böyle bir tutum sergilemiş olması daha muhtemel görünmektedir. Nitekim Hamdi Özdiş tarafından kaleme alınan çalışmada ahali tarafından öldürülmüş olma ihtimalinden bahsedilmektedir. Çalışmada ayrıca; Micanoglu ve diğer eşkıyaların aslında bölgedeki yöneticiler tarafından destelendiği ve yakalanması sonrasında ise bu yöneticilerin devlet nazarında itibar kazandığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla Micanoglu'nun karıştığı olaylar neticesinde bir türlü yakalanamaması veya söylendiği gibi yakalanmışsa bile hapisten firar edebilmesi bu durumu destekler niteliktedir. Micanoglu'nun ölümünün ardından bölgedeki eşkıyalık faaliyetleri birden kesilmiş ve asayiş temin edilmiştir.

2.2. Çandıroğlu Reşid

Çandıroğlu Reşid ile ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Trabzon eşkıyalarından olan Reşid, Pazar kazasına bağlı Aktaş köyü yakınlarında bulunan Soğuksu mevkiinde jandarmalar tarafından yapılan takibat neticesinde yakalanmıştır. Güvenlik güçleri ve Çandıroğlu Reşid'in çetesi arasında çıkan silahlı çatışma sırasında Çandıroğlu Reşid ele geçirilmişse de çeteye mensup diğer eşkıyalar kaçmayı başarmıştır. 13 Eylül 1883 tarihinde Trabzon Vilayeti'nden Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgrafta Çandıroğlu Reşid'in yakalanmasıyla ilgili bilgiler yer alırken bir süredir jandarmalar tarafından aranan bir eşkıya reisi olduğu ifade edilmiştir.²¹ Buradaki bilgilerden hareketle Çandıroğlu Reşid'in yanına topladığı kişilerle birlikte hareket ederek halkın güvenliğini tehdit eden bir eşkıya olarak bölgede nam saldığı söylenebilir.

2.3. Reşid

Reşid, bölgedeki Gürcü muhacir eşkıyalarından biridir. Bu kadar meşhur olması etrafına topladığı refikleriyle birlikte hareket etmesi diğer Gürcü eşkıyalarından onu ayırmaktadır. Reşid ve ortak hareket ettiği Kara Abdullah'ın yakalanabilmesi için bölgedeki eşkıyalarla mücadelede önemli bir yere sahip olan hafiyelerin görevlendirilmesi düşünülmüştür. Hafiyelere on bin kuruşluk bir meblağın ödenmesi için Trabzon Vilayeti tarafından Sadaretten izin istenmiştir. Ocak 1888 tarihinde Sadaretten gelen onay üzerine on bin kuruş masraf ile hafiyelerin görevlendirildiği anlaşılmaktadır.²² Eşkıya Reşid ve arkadaşlarının yakalanması için hafiyelerin görevlendirilmesinin üzerinden bir ay geçmeden eşkıyaların izine rastlanmıştır. 27 Ocak 1888

¹⁸ BOA, DH.MKT. 1439/95, 4 Ağustos 1303 (16 Ağustos 1887).

¹⁹ Yüksel, 2013: 116.

²⁰ Özdiş, 2008: 40.

²¹ BOA, Y.PRK.DH. 1/54, 1 Eylül 1299 (13 Eylül 1883).

²² BOA, DH.MKT. 1475/83, 23 Rebiulahir 1305 (8 Ocak 1888).

tarihinde Reşid'in çetesine mensup Gürcü Koçoğlu Süleyman ve Molla Hüseyin Tokat'ta ele geçirilmiştir.²³ Bütün bu bilgilerden Reşid'in çetesinin büyük bir bölümünün Gürcü muhacir eşkıyalarından oluştuğu söylenebilir. Reşid'in yapılan takibatlara rağmen bir türlü yakalanamaması, bölge ileri gelenlerden bazılarının eşkıyaları koruyup kollamasıyla yakından ilişkilidir. Bu isimlerin başında da Gürcü muhacirlerin Trabzon Vilayeti'ne göç etmelerinde etkili olan Çürüksulu Ali Paşa gelmektedir.²⁴ Ali Paşa vasıtasıyla bölgede Gürcü muhacirlerden bazıları önemli görevlere getirilmişlerdir. Bunlardan biri de Gürcü Arif Ağa'dır. Arif Ağa'nın Gürcü muhacirleri desteklediğinin anlaşılması üzerine yakalanmasına karar verilmiş ve İstanbul'da Ali Paşa'nın evinde yakalanarak Trabzon'a getirilmiştir.²⁵

2.4. Kadir Ağa

Kadir Ağa aslen Atina kazasına bağlı Hemşin Nahiyesindedir. Çinkit Karyesinden Ferruh'un oğlu olan Kadir Ağa'nın bölgedeki eşkıyalık faaliyetlerinden ahali bıkmış durumdadır. 15 Kasım 1888 tarihinde bölge ahali ve talebe-i ulumdan bazıları Kadir Ağa'nın yakalanmasından sonra Trabzon Vilayeti'ne yazdıkları arzuhalde eşkıya reisinin gerekli cezaları almasını istemişlerdir.²⁶ Bu durum ahalinin adalete olan güveninin sarsıldığını göstermektedir. Yakalanan bazı eşkıyaların bölge ileri gelenlerinin desteğiyle birlikte mahkemelerden ceza almadan kurtulmuş olmaları²⁷ muhtemelen ahaliye güvensizliğe yol açmıştır.

2.5. Abaza Zekeriya

Altı kadar refiki bulunan ve eşkıya çetesi reisi olan Abaza Zekeriya aslen İzmitlidir. İzmitli olmasına rağmen Trabzon'da eşkıyalık etmesi orada da benzer suçlara karıştıktan sonra kaçarak bölgeye gelmesi ile açıklanabilir. Yakalanmasının ardından uzun bir zaman geçtikten sonra Zekeriya'nın çetesinin başka fertlerinin yakalandığına dair Kastamonu Vali Vekili tarafından çekilen telgraf bu durumu destekler niteliktedir.²⁸ Bu belgeden hareketle Zekeriya'nın bölgede işlediği suçlar sonrasında Trabzon'a gelmiş olabileceği söylenebilir. Ancak şaki ile ilgili belgelerin sınırlı olması Trabzon'a geliş nedenini kesin olarak açıklamaya mâni olmaktadır. Hisarcık karyesinden iki Hristiyanı öldüren Abaza Zekeriya, 13 Mayıs 1888 tarihinde Merzifon zabıta memuru İbrahim Çavuş tarafından yakalanmıştır.²⁹ Abaza Zekeriya'nın yakalanması Trabzon Vilayet yönetimi tarafından oldukça sevindirici bir haber olmuştur. Eşkîyalara karşı yürütülen takibatın olumlu sonuçlar vermesi, vilayet genelinde eşkıyalık olayların son bulması için ümit verici bir olay olarak değerlendirilmiştir.³⁰

2.6. Kürtoğlu Mustafa

29 Aralık 1890 tarihinde Trabzon Valisi tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgraf, meşhur eşkıyalardan Kürtoğlu Mustafa hakkında bilgi vermektedir. Aslen Trabzon Vilayeti'nde meşhur eşkıyalardan olduğu bilinen Kürtoğlu Mustafa, çeteye mensup arkadaşlarından bir kısmının yakalanmasıyla birlikte takibe alınmıştır. Erzurum'da gasptan dolayı hakkında yakalama kararı çıkan çete üyelerinden Baltaoğlu Recep, Hemşinli Timür Ali ve Bilal oğlu Osman adlı şahıslar ölü olarak, Hacı oğlu Harun ise iki adet martini tüfeğiyle birlikte yaralı olarak yakalanmıştır.³¹ Kürtoğlu Mustafa'nın aslen nereli olduğuna dair bir bilgi bulunmamakla birlikte, bu belgeden Trabzon Vilayeti içerisinde tanındığı ve yine bölgede ikamet etmekte olan birkaç refikiyle birlikte hareket ettiği anlaşılmaktadır.

²³ BOA, DH.MKT. 1480/105, 15 Kanunisanı 1303 (27 Ocak 1888).

²⁴ Yılmaz, 2020: 73.

²⁵ BOA, DH.MKT, 1491/110, 23 Şubat 1303 (6 Mart 1888).

²⁶ BOA, DH. MKT, 1564/98, 3 Teşrisani 1304 15 Kasım 1888.

²⁷ Özdiş, 2008: 88.

²⁸ BOA, DH.EUM.AYŞ, 68/16, 28 Kanunisanı 1336 (28 Ocak 1920)

²⁹ BOA, DH.MKT, 1514/67, 9 Haziran 1304 (21 Haziran 1888).

³⁰ BOA, DH.MKT, 1511/57. 25 Mayıs 1304 (6 Haziran 1888).

³¹ BOA, DH.ŞFR. 147/55, 17 Kanunievvel 1306 (29 Aralık 1890).

2.7. Çavdar

Sürmene kazasına bağlı Kukuda köyündendir. Asıl adı bilinmemekle birlikte Çavdar namıyla anılmaktadır. Yalnızca bölge halkı için değil aynı zamanda ailesine karşı da tehdit oluşturan bir eşkiyadır. Ailesi ile arasında neden böyle bir husumet olduğuna dair belgelerde herhangi bir bilgi mevcut değildir. 26 Mart 1895 tarihinde Çetesinin diğer üyeleriyle birlikte oğlunun tasarrufunda bulunan ormanı yakmıştır. Çavdar, işlediği suçlardan dolayı bölgede güvenlik güçleri tarafından aranırken Sürmene kaza kaymakamı Çavdar'ın Batum taraflarına kaçtığını söylemiştir. Ancak durumun araştırılmasıyla birlikte Çavdar ve çete üyelerinin halâ Sürmene'de olduğu ve bölgede keşif amaçlı dolaştıkları anlaşılmıştır.³² Bu belgeden hareketle Sürmene kaymakamı tarafından Çavdar namıyla bilinen bu eşkiyanın korunup kollandığı anlaşılmaktadır. Olaylardan sonra Çavdar'ın Sürmene civarında saklandıklarına dair Bozaroğlu zevcesi Gülşen tarafından Trabzon Vilayeti'ne yazılan telgrafla birlikte yapılan takibat sonucunda ele geçirilmiştir.³³

2.8. Sandıkçioğlu Şükrü

Sandıkçioğlu Şükrü aslen Rize kazası ahalisindedir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte Yaşar Küçük tarafından kaleme alınan çalışmada 1865 yılında Rize'ye bağlı Fener mahallesinde balıkçı Ömer Reis'in oğlu olarak dünyaya geldiği ifade edilmiştir.³⁴ Babasının balıkçılıkla meşgul olması nedeniyle gençliği yunus balığı avlamakla geçmiştir.

Sandıkçioğlu Şükrü, Rize'de bir düğün sırasında kardeşi Bayram'ı bıçaklayan Yusuf'u öldürerek on beş yıl hapse mahkûm edilmiştir. Cezasını çekmek üzere Sinop Cezaevine gönderildikten sonra burada mahkûm arkadaşlarının yardımıyla hapisten kaçmışsa da kısa sürede tekrar yakalanmıştır. Bu kez de Bodrum'a gönderildiği sırada yeniden firar etmiş ve Rize'ye gelmiştir.³⁵

Rize'ye tekrar gelmesi hadisesi arşiv belgelerinde daha farklı bir şekilde anlatılmıştır. Sandıkçioğlu Şükrü'nün 22 Ağustos 1898 tarihinde Kastamonu civarında birçok cinayet işledikten sonra çıkarıldığı mahkemede sürgün edilmesine karar verilmiştir.³⁶ Fizan'a sürgüne giderken İzmit civarında bir ormanda yanında bulunan askerlerden kaçarak Rize'ye gelmiştir.³⁷ Bu iki durum birlikte değerlendirildiğinde Şükrü'nün başka bir bölgeye aslında hapis cezasını tamamlamak üzere gönderildiği anlaşılmaktadır. Rize'ye geldikten sonra yol kesme ve gasp olaylarıyla adını duyuran Sandıkçioğlu Şükrü, kısa sürede yanına topladığı eşkiyalarla beraber Lazistan Sancağı'nın güvenliğini tehdit eden bir konuma gelmiştir.

Şükrü'nün Rize'ye geri döndüğünün duyulmasıyla birlikte bir yandan düşmanları tarafından onu ortadan kaldırmak amaçlı planlar yapılırken diğer bir taraftan idareciler Şükrü'nün yakın arkadaşlarıyla ittifak yaparak onu yakalamayı amaçlamışlardır. Ancak bütün bu girişimlerden bir şekilde kurtulmayı başaran Şükrü peşindekileri öldürerek daha fazla suça karışmıştır.³⁸

Eşkiyaların çoğunlukla anıldıkları olayların yanı sıra, Rize Hapishanesi'ne baskın düzenleyip; kardeşi Ahmet'i öldürmek suçundan cinayete yargılanan Yusuf'u dağa kaldırmayı planlamaktaydı. Bu durumun haber alınması üzerine hapishanede güvenlik önlemleri artırıldı ve böylece Sandıkçioğlu Şükrü'nün girişimi sonuçsuz kaldı.³⁹ Hapishaneye düzenleyeceği baskının haber alınması, Sandıkçioğlu Şükrü'nün yakalanmasında önemli bir adımdır. Bu haber sonrası bölgede kolluk kuvvetlerinin sayısı artırılmış, her yerde aramalar başlamıştır. Kolluk kuvvetleri tarafından iki ay süren takip sonucunda 9 Ocak tarihinde evinde yine eşkiya olan arkadaşıyla

³² BOA, DH.MKT, 356/23, 29 Ramazan 1312 (26 Mart 1895)

³³ BOA, DH.MKT, 356/23, 14 Mart 1311 (26 Mart 1895).

³⁴ Küçük, 2006: 43.

³⁵ Küçük, 2006: 44.

³⁶ BOA, DH.TMIK.M, 58/6, 8 Ağustos 1314 (20 Ağustos 1898).

³⁷ BOA, DH.MKT, 865/16, 14 Haziran 1320 (27 Haziran 1904).

³⁸ Küçük, 2006: 44-46.

³⁹ BOA, DH.ŞFR, 328/101, 15 Mayıs 1320 (28 Mayıs 1904).

birlikte jandarmalar tarafından yakalanmıştır.⁴⁰ Bu sırada çıkan çatışmada hayatını kaybeden Şükrü'nün naaşı Rize'de halka teşhir edildikten sonra gömülmüştür.⁴¹

Sandıkçioğlu Şükrü özellikle yakalanması konusunda yapılan planları tersine çevirerek birçok kişiyi öldürmüş ve yaklaşık 15 sene dağlarda eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmuş ancak Lazistan mahkemesince gıyaben beraat ettirilmiştir. Şükrü'nün beraat ettirilmesi Rize kazasından Karagöz oğlu İsmail tarafından Adliye Nezaretine gönderilen telgrafta şikâyete konu olmuştur.⁴² Sandıkçioğlu Şükrü'nün işlediği cinayetlerden katılmadığı mahkemede beraat ettirilmesi ise eşkıyaların bölgedeki güç odakları tarafından korunup kollandığını düşündürmektedir. Eşkîyalardan bazılarının bu şekilde beraat ettirilmesi, halk arasında hukuka karşı bir güvensizlik oluştururken, yine de konu ile ilgili şikâyette bulunmaları ve haklarını aramaya devam etmeleri adaletin tecelli edeceğine dair umutlarının olduğunu göstermektedir. Ancak Sandıkçioğlu Şükrü'nün yakalanması konusunda hükümetin birçok girişimi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle belki ona duyulan korku nedeniyle belki de zaten bir türlü yakalanamadığı için mahkemenin böyle bir karar çıkmış olabileceği düşünülebilir.

2.9. Tanaşoğlu Derviş

Tanaşoğlu Derviş; aslen Erzurum'un Cıranlı aşiretindedir⁴³. Trabzon ve Erzurum civarında 1900'lerin hemen başlarında yol kesme, gasp gibi âdi suçları işleyerek, bölgede asayişin bozulmasına neden olmuştur. Eşkîyalarla mücadele kapsamında alınan tedbirler neticesinde daha fazla faaliyetlerine devam edemeyeceğini anlayan Tanaşoğlu Derviş ve arkadaşları hükümete teslim olmuştur. Tanaşoğlu Derviş ve çetesinin işlediği suçlar delil yetersizliği nedeniyle kanıtlanamamış, görülen mahkemede, bölgede kalmaları uygun görülmemekle Trablusgarb'a sürgün edilmesine karar verilmiştir.⁴⁴ Tanaşoğlu Derviş'le birlikte aralarında oğlu Azmi ve kendine bağlı eşkıyalar 1902 yılında Vilayet yönetimince sürgün edilene kadar devleti oldukça meşgul etmişlerdir.⁴⁵

2.10. Yako

Erzincan Kürt köylerinde ikamet etmekte olan Yako, Dersim aşiretlerindedir. Yako çetesiyile birlikte, Erzurum ve Erzincan civarlarının yanı sıra 1900'lerin başlarında Gümüşhane Sancağı Kelkit kazasına bağlı köylere geceleri baskın düzenleyerek, gasp ve cinayet suçlarını işlemiştir. Yako ve çetesiyile mücadele etmek konusunda bölgedeki güvenlik güçleri yetersiz kalmaktaydı. Bölgedeki olayları Dâhiliye Nezaretine gönderdiği telgrafla anlatan Trabzon valisi Reşad Efendi, eşkıyaların 1903 senesinde Kelkit'e bağlı köylere saldırdığını; gasp ve katli olaylarının vuku bulunduğunu ifade ederek, eşkıyaların yakalanması konusunda bölgeye yeni bir askeri birlik gönderilmesini istemiştir.⁴⁶

2.11. Püsküllüoğulları

Püsküllüoğulları namıyla bilinen Dersim eşkıyaları, Gümüşhane Sancağı Kelkit kazasına bağlı köylerde gasp ve hırsızlık olaylarıyla adını duyurmuştur. Ahalinin Püsküllüoğullarının zulmünden bıkmalarına karşılık güvenlik güçlerinin asayişini sağlamakta yetersiz kaldığı söylenebilir. Eşkîyalığın iyice artması ve ahalinin buna dair şikâyetlerinin çözüme kavuşturulması adına bölgedeki güvenlik önlemleri artırılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda yalnızca Gümüşhane Sancağı'nda değil, Püsküllüoğullarının faaliyetlerinden rahatsız olan Erzurum Vilayeti içerisinde de çeşitli bölgelere müfrezeler sevk edilmiştir.⁴⁷

⁴⁰ BOA, Y.PRK.ASK. 225/49, 27 Kanunievvel 1320 (9 Ocak 1905).

⁴¹ Küçük, 2006: 49.

⁴² BOA, BEO. 2183/163669, 20 Eylül 1319 (3 Ekim 1903).

⁴³ BOA, DH.TMIK.M. 186/23, 1 Teşrinisani 1320 (14 Kasım 1904).

⁴⁴ BOA, DH.TMIK.M. 126/43, 23 Haziran 1318 (6 Temmuz 1902).

⁴⁵ BOA, İ.DH. 1398/13, 17 Haziran 1318 (30 Haziran 1902).

⁴⁶ BOA, DH.TMIK.M. 143/2, 12 Nisan 1319 (25 Nisan 1903).

⁴⁷ BOA, DH.TMIK.M. 114/52, 18 Teşrinisani 1317 (1 Aralık 1901).

EşkİYaların, müfrezeler tarafından takibi olumlu sonuçlar vermeye başlamıştır. Püsküllüoğulları çetesi 21 Temmuz 1903 tarihinde köylerden çaldıkları altı hayvan ve birtakım eşyalarla yakalanmışlarsa da çaldıklarını bırakarak tekrar firar etmişlerdir. Gümüşhane Sancağı'nda vuku bulan bu olayın ardından eşya ve hayvanların sahiplerine iade edildiği, kaçan eşkıyaların ise takip edilmekte olduğu Erzurum Valisi Nazım Bey tarafından Dâhiliye Nezaretine bildirilmiştir.⁴⁸

Trabzon vilayeti ve civar bölgelerde 10 yıla yakın bir süre birçok hırsızlık, gasp, cinayet, ev basma gibi olaylara karışan Püsküllüoğullarının çetesinden bazıları 21 Mart 1910 tarihinde, geriye kalan bütün çete üyeleri ise 10 Mayıs 1910 tarihinde kendiliğinden teslim olmuşlardır.⁴⁹ Çete üyelerinin işlediği bu kadar suç üzerine affedilmesi ise oldukça düşündürücüdür. Bu eşkıyaların affedilmesi, bu şahısların tekrar suç işlemelerine zemin hazırladığı gibi, bölgede eşkıyalık hareketlerine özendirici bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim çete üyelerinden bazıları yeniden suça karışmış, ahalinin şikâyeti üzerine yakalanan eşkıyalar pişman olduklarını dile getirince yeniden affedilmişlerdir.⁵⁰

2.12. Hekimoğlu İbrahim

Hekimoğlu İbrahim, Canik Sancağına bağlı Fatsa kazası ahalisinden olup⁵¹ uzun yıllar Trabzon Vilayet'ini meşgul eden eşkıyalardandır. Hekimoğlu İbrahim'in Ordu kazasında muhacir Gürcülerle arasında geçen bir anlaşmazlık⁵² sonucunda dağa çıkarak eşkıyalık faaliyetlerine başladığı bilinmektedir. Ayhan Yüksel tarafından kaleme alınan çalışmada Hekimoğlu'nun dağa çıkma hikâyesi şu şekilde anlatılmıştır. Hekimoğlu, Gürcü Sefer Ağa'nın değirmeninde çalıştığı dönemde Sefer Ağa'nın kızı Fadime ile konuşurken Fadime'nin nişanlısı Gürcü beyi Seyyid Ağa'nın yeğeni onları görür. Bu konuşmayı farklı bir şekilde yorumlayarak Seyyid Ağa'ya iletir. Bu olayın üzerine Seyyid Ağa'nın evine çağrılan Hekimoğlu burada kendisini öldürmek için harekete geçen ağanın yeğeni Yusuf'u öldürerek oradan kaçmayı başarır. Böylece kendisinden Gürcülerin intikam alacağını düşünerek dağlarda kalır ve eşkıyalık faaliyetlerine başlar.⁵³ Yaşar Küçük tarafından kaleme alınan *Doğu Karadeniz Bölgesi Eşkİya ve Kabadayıları* isimli çalışmada ise; Hekimoğlu'nun ailesinin fakir olması nedeniyle komşu Karataş köyünden Gürcü Ağası İnoğlu Hasan'ın yanında ırgatlık yapmaya başladığı ifade edilmiştir. Ağa, 93 Harbinden sonra Kafkasya'dan göçüp, Fatsa'nın Karataş köyüne yerleşmiştir. Hekimoğlu bu ağanın yanında çalışırken köyden bir kadınla gönül ilişkisi olduğuna dair söylentiler çıkar. Bu olay üzerine köydekiler bu durumu namus davası haline getirerek Hekimoğlu'na karşı cephe alırlar. Hekimoğlu böylece köyde huzursuz olur ve kaçır. Zaptiyeler tarafından aranmaya başlar ve o sırada İnoğlu Hasan onu Söken denilen mevkiye sıkıştırır. İkili arasındaki mücadele sırasında İnoğlu vurulur, Hekimoğlu da kaçarak dağa çıkar ve eşkıyalığa başlar.⁵⁴ Her iki anlatımda farklılıklar olsa da Hekimoğlu'nun bir gönül meselesi nedeniyle Gürcü muhacirlerle arasının açıldığı ve bu husumetin cinayetle daha da şiddetlenerek Hekimoğlu'nun eşkıya olmasına neden olduğu gibi ortak noktalar bulunmaktadır.

Hekimoğlu Sivas ve Trabzon çevrelerinde dağlarda dolaşarak eşkıyalık faaliyetlerine başladığında Gürcü çeteleri tarafından aranmaya devam etmiş buna karşılık Gürcü çetelerinin faaliyetlerinden rahatsız olan ahali tarafından muhafaza edilmiştir.⁵⁵ Hekimoğlu kendisini yakalamaya çalışanlardan Tahmasoğlu Hulusi Ağa'yı, kendisi ile anılmaya başlayan ve türkülere de konu olan aynalı martiniyle öldürünce bölgede iyice ünlenmiştir.⁵⁶

⁴⁸ BOA, DH.TMK.M. 148/62, 8 Temmuz 1319 (21 Temmuz 1903).

⁴⁹ BOA, DH.MUİ. 24/10, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

⁵⁰ BOA, DH.H. 6/7, 29 Teşrinievvel 1328 (11 Kasım 1912).

⁵¹ BOA, ŞD. 26/25, 26 Teşrinisani 1325 (9 Aralık 1909).

⁵² Yüksel, 2013: 134-135.

⁵³ Yüksel, 2000: 110-111.

⁵⁴ Küçük, 2006: 147-148.

⁵⁵ BOA, DH.MUİ. 36/29, 7 Haziran 1326 (20 Haziran 1910).

⁵⁶ Yüksel, 2000: 111.

Hekimoğlu, Trabzon vilayeti dışında zaman zaman Sivas vilayeti sınırlarında da şakilik yapmıştır. Sivas kaymakamlığına gönderdiği mektupla aman dilemiş ve teslim olacağını bildirmiştir.⁵⁷ Sivas Valisi Nazım, 18 Kasım 1909 tarihinde Dâhiliye Nezaretine çektiği telgrafta, Hekimoğlu'nun vilayette bulunan kaza kaymakamlıklarından birine gelerek teslim olmak istediğini belirtmiştir. Bu telgrafa verilen cevapta da Hekimoğlu'nun af isteğinin kabul edildiği bildirilmiştir.⁵⁸ Ancak bu olaydan sonra Hekimoğlu'nun teslim olmaması bu hareketinin yalnızca peşindeki kişilerden kurtulmak için yapılmış bir plan çerçevesinde hareket ettiğini düşündürmektedir.

Hekimoğlu İbrahim'in köyünden başka eşkıyalar da vardır. Bunlardan büyük bir kısmının Çamaşlı Hacı Ali oğlu Osman Ağa ve Bolamanlı Tahsin Bey'in gayretleriyle ele geçirilmesi, köydeki otorite boşluğunu da fırsat bilen Hekimoğlu'nun ahaliye karşı taarruzlarını artırmasına neden olmuştur. Ahalinin Hekimoğlunun tehditlerine karşı şikâyetle bulunmaması ise ne kadar korktuklarını göstermektedir. Mecidiye vapuru mürettebatından ve Bolaman ahalisinden Ali oğlu Osman'ın Hekimoğlu'nun yanında bulunan yirmi kadar adamıyla birlikte köylerini tehdit ettiğini yazdıkları dilekçe ile Sadarete bildirilmişlerdir.⁵⁹ Bu dilekçe Hekimoğlu'nun halkın bir bölümü tarafından desteklendiğine işaret eden belgenin aksine bir kısım halk tarafından da yakalanması yönünde isteklerinin olduğunu göstermektedir.

Hekimoğlu'nun Gürcülerle olan husumetine karşılık Türkler tarafından destek görmesi iki tarafı karşı karşıya getirmiştir. 16 Aralık 1908 tarihinde Dâhiliye Nezaretine çekilen telgraf bunu destekler niteliktedir. Telgrafta Hekimoğlu yüzünden Gürcülerle Türkler arasında bir çatışma meydana gelebileceğinden bahsedilmiştir.⁶⁰ Bölgede bu dönemde başlayan çekişmeler bir müddet devam etmiştir. Nitekim 1910 yılında Niksar, Ünye, Fatsa ve Ordu kazalarında bulunan Gürcülerin bir bölümünün buraya gelmeden önceki yaşam tarzlarını devam ettirdikleri, adam öldürme, gasp ve hane basma gibi suçlara karışarak bölgenin asayişini bozdukları Trabzon Valisi tarafından Dâhiliye Nezaretine çekilen bir telgrafta rapor edilmiştir. Vali bu durum üzerine çektiği telgrafta, bölgedeki asayişin yeniden temin edilmesi için "Çeteler Kanunu"nun uygulanmasını istemiştir. Vali bu telgrafta; Fatsa kazasında Adliye teşkilatının tam manasıyla işlerlik kazanamadığını, işlerin yetkileri sınırlı kişiler tarafından yürütüldüğünü ifade etmiştir.⁶¹ Bütün bunlar aslında bölgedeki asayişin neden bozulduğunu ve huzurun tekrar sağlanabilmesi için neler yapılması gerektiğini özetler niteliktedir. Ancak "Çeteler Kanunu"nun uygulanmasının kabul edilmemesi bölgedeki sorunların merkezden yeterince anlaşılamadığını göstermektedir.

Hekimoğlu'nun bir türlü yakalanamaması ve peşinde dolaşan Gürcü eşkıyaların da onu yakalayabilmek için köylerde dolaşarak halka zarar vermeleri gibi nedenlerle Sivas Valisi, Hekimoğlu'nun affedilmesi konusunda ısrarcı olmuştur. Ancak birçok suça karışmış birinin affedilmesinin diğer eşkıyalar üzerinde bir emsal teşkil edeceğinden bu istek kabul edilmemiştir.⁶²

Niksar Kaymakamlığı tarafından Hekimoğlu'mun din değiştirerek Hristiyan olduğu ve Hacı Nikola adını aldığı yönünde bir iddia ortaya atılmıştır. Buna göre Hekimoğlu'nun takipten kaçarken bir Rum köyü olan Kılıgeriş'e sığındığı, burada muhafaza edildiği ve ailesinin burada yaşadığı ifade edilmiştir.⁶³ Muhtemelen bu köyde kabul görmesi ve muhafaza edilmesi din değiştirmiş olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Hekimoğlu'nun bir türlü yakalanamaması artık

⁵⁷ BOA, ŞD. 26/25, 26, Teşrinisani 1325 (9 Aralık 1909).

⁵⁸ BOA, DH.MUI, 36/29, 5 Teşrinisani 1325 (18 Kasım 1909).

⁵⁹ BOA, DH.MKT. 1168/35, 10 Mayıs 1323 (23 Mayıs 1907).

⁶⁰ BOA, DH.İD.124/3, 3 Kanunievvel 1324 (16 Aralık 1908); Yüksel, bu telgrafın çekiliş tarihini 15 Aralık 1908 olarak vermiştir. Ancak dilekçede 3 Aralık 1324 ibaresi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu tarihin miladi tarihteki karşılığı olan 16 Aralık kullanılmıştır. Bkz, Yüksel, 2000: 111.

⁶¹ BOA, DH.MUI, 17/3, 7 Kanunisanı 1325 (20 Ocak 1910).

⁶² BOA, DH.MUI, 36/29, 7 Haziran 1326 (20 Haziran 1910).

⁶³ Yüksel, 2000: 116.

hükümeti farklı yollar aramaya sevk etmiş, Trabzon Vilayeti'nden Dâhiliye Nezaretine çekilen şifreli telgrafta bir tetikçi tutularak ortadan kaldırılmasının düşünüldüğü ifade edilmiştir.⁶⁴

Hekimoğlu bütün bu çalışmaların sonunda 26 Nisan 1913 gecesi Yassıtaş köyünde çıkan bir çatışma sırasında öldürülmüştür.⁶⁵ Yassıtaş köyü Hekimoğlu'nun kendi köyüdür, Çeteye mensup 140 kişi de 1913 senesi Nisan ayında Aybasdı Nahiyesinde jandarmalar tarafından ele geçirilerek Adliyeye teslim edilmiştir.⁶⁶

Devlet, eşkıyaların yakalanmasında yararlılıkları görünen kişileri taltif ederek ödüllendirmiş, bu sayede eşkıyalık olaylarının son bulması için gayretli olduğunu göstermiştir. Hekimoğlu İbrahim 1913 senesi Nisan ayında ölü olarak ele geçirilmiştir. Canik kaymakamı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen yazıda, Hekimoğlu'nu ölü olarak ele geçiren müfreze kumandanı Şakir ve dokuz askeriyle birlikte jandarmalara yol göstererek yardımda bulunmalarından dolayı Yorika ve Todor isimli şahısların da bir miktar para ile ödüllendirilmelerini istemiştir.⁶⁷

2.13. Köseoğlu Hüseyin

Köseoğlu Hüseyin Trabzon'un Açıba köyündendir. Trabzon Vilayeti içinde çeşitli bölgelerde hırsızlık, ev basma, kadın kaçırma olaylarında sıkça adı geçen meşhur eşkıyalardandır. Karıştığı olaylara baktığımızda aile fertlerinin de onun yanında yer aldıkları ve suç ortaklığı ettikleri görülmektedir.

Köseoğlu Hüseyin, 7 Ocak 1912'de oğlu İsmail ve eşkıyalık yapan Çoban Sadık isminde bir yakınıyla birlikte Ramazan ayı içerisinde sahur vaktinde silahla ev basarak, Hoca Yusuf Efendi'nin gelinini dağa kaldırıp tecavüz etmiş ve sonrasında öldürmüştür. Köseoğlu Hüseyin ve çetesi yine Atina'nın Melmenat köyünden Hacı Hüseyinoğlu Tahir Ağa'nın kızı Hafize'yi kaçırarak için ise herkesin cenaze namazında olduğu ve evin korumasız olduğu bir zamanı seçmiştir. Evde kadın ve çocuklar olduğu halde silahla aralarından Hafize'yi zorla kaçırmaya çalıştıkları sırada köy ahalisi sesleri duymuş ve olaya müdahale etmek üzere eve doğru gelmişlerse de Hafize'nin kaçırılmasını engellememiştir.⁶⁸

Köseoğlu Hüseyin, Lazistan Sancağı dâhilinde kendisini takip eden güvenlik güçleri ile çatışmaya girmekten geri durmadı. Bir süredir aranmakta olan Köseoğlu Hüseyin'in izine Atina kazasına birkaç saat uzaklıkta olan bir ormanda rastlandığı sırada meydana gelen çatışmada; Ali Ağa ve yanında bulunan bir askeri öldüren Köseoğlu Hüseyin kaçmayı başardı. Ali Ağanın katili olan eşkıya Köseoğlu Hüseyin, Atina kazası merkezinde yakalanmış ve böylece altı sene süren kaçaklık dönemi sona ermiştir. Vilayet merkezi ile Lazistan Sancağı arasındaki yazışmalardan; Jandarma Yüzbaşı Ali Ağanın katillerinin bulunması ile birlikte Atina kazasında eşkıyalık faaliyetlerinin bir süreliğine de olsa durduğu, yerine huzur ve sükûnetin temin edildiği görülmektedir.⁶⁹

Köseoğlu Hüseyin, kız kaçırmak ev basmak gibi âdi suçları işlemekle kalmamış aynı zamanda hırsızlık ve hırsızları himaye etmek gibi başka suçlara da karışmıştır. Bu şekilde vilayet genelindeki eşkıyalık olaylarında adını duyurmuş, altı yıl boyunca kaçak olarak yaşamış ve nihayetinde yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir.

2.14. Arifoğlu Asım

Arifoğlu Asım, Şiran kazasının Ara köyündendir. Asım çete üyelerinden biri olan Emrullah ile birlikte bölgedeki varlıklı kişileri gasp etmişlerdir. Bu durum üzerine Asım ve Emrullah yakalanmış

⁶⁴ BOA, DH.H. 68/27, 28 Mart 1329 (10 Nisan 1913).

⁶⁵ BOA, DH.MTV. 55/48, 13 Nisan 1329 (26 Nisan 1913).

⁶⁶ BOA, DH.H. 68/27, 28 Mart 1329 (10 Nisan 1913).

⁶⁷ BOA, DH.MTV. 55/48, 27 Mayıs 1329 (9 Haziran 1913).

⁶⁸ BOA, DH.H. 41/62, 25 Kanunievvel 1327 (7 Ocak 1912).

⁶⁹ BOA, DH.EUM.EMN. 74/22, 12 Mayıs 1330 (25 Mayıs 1914).

ve iki buçuk sene kalebentlik cezasına çarptırılmışlardır. Yargılandıkları mahkemede gasp ettikleri paranın bu iki şahıstan tahsil edilmesine karar verilmiştir.⁷⁰

2.15. Ardeşenli Kara Bela Ali

Trabzon Vilayeti içinde adını duyurmuş olan Ali, aslen Ardeşen Nahiyesi'ndendir. Bölgede özellikle Viçe Nahiyesi dâhilinde I.Dünya Savaşı döneminde eşkıyalık faaliyetlerini sürdürmüştür. Bölgede eşkıyalarla mücadele konusunda önemli başarılar elde eden takip müfrezelerinin yürütmüş oldukları takibat neticesinde izine rastlanmış ve çıkan çatışmadan yaralı olarak kurtulduysa da Batum'da vefat etmiştir. Vefat haberi Trabzon Vilayeti'nden Dâhiliye Nezaretine 27 Haziran 1919 tarihinde bildirilmiştir.⁷¹

3. Eşkîyalık Olaylarına Karşı Alınan Tedbirler

Bölgedeki eşkıyalık faaliyetlerine karşı alınan tedbirlerin başında güvenlik önlemlerinin artırılması gelmektedir. Bu noktada ilk adım zaptiye sayısının artırılması yoluyla atılmıştır. Ancak İstanbul ile yapılan yazışmalar neticesinde zaptiye sayısının artırılması iki aylık bir dönemle sınırlı tutulmuştur.⁷² Eşkîyaların özellikle yaz mevsiminde yaylalara çıkacak olan ahaliyi huzursuz etmesi ve ahalden eşkıya saldırısına uğrayanların yaptıkları şikâyetler sonucunda bölgedeki hapishanelerde gardiyan olarak görev yapan kişiler yayla yolunda görevlendirilerek ahalinin güvenliğinden sorumlu tutulmuşlardır.⁷³ Askeri anlamda alınan tedbirlerden biri de IV. Ordu Müşirliği, Trabzon Vilayeti ve sancak merkezinin birlikte hareket etmeleri sağlanmış⁷⁴ ve böylece eşkıyaların vilayet içerisinde takiplerini yapmak kolaylaşmıştır. Vilayette bulunan asker miktarının az olması nedeniyle bölgede özellikle kırsal alanlarda ikamet eden kişiler arasından geçici ve daimi olacak şekilde asker alınması ve bu kişilerin eşkıya takibinde görevlendirilmeleri sağlanmıştır⁷⁵. Bölgede alınan bir başka tedbir ise geçiş güzergâhları üzerinde bulunan önemli geçiş noktalarında karakol ve kulübeler inşa edilmiştir.⁷⁶

Vilayette asayişin iyice bozulduğu bazı dönemlerde ise yine bölgesel olarak tedbirler alınmıştır. Bunlardan biri eşkıyalık olaylarının arttığı 1910 yılı içerisinde Ordu, Fatsa ve Ünye civarlarında asayişin iyice bozulduğu bir dönemde uygulanmak istenen "Çeteler Kanunu" dur. Trabzon Valisi tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen telgrafta; bölgeye yerleştirilen Gürcülerden bir bölümünün adam öldürme, gasp ve ev basma gibi suçlara karışarak bölgedeki asayiş bozdukları ifade edilmiştir. Bu olayların son bulması için bölgede "Çeteler Kanunu" nun uygulanmasını isteyen valinin bu isteği, böyle bir kanun çıkarılırsa bütün ülkede asayişin olmadığı manasına gelebileceğinden bu kanunun yalnızca istenilen bölgede uygulanmasını gerektirecek bir durumun da olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.⁷⁷

Trabzon Vilayeti'nin dağlık ve engebeli yapısı eşkıyaların kaçmalarına imkân tanıdığı gibi saklanmalarında da etkili olmuştur. Bu nedenle burada yaşayan ahali eşkıyalarla mücadelede önemli bir görev üstlenmiştir. Eşkîyaların saklandıkları yerleri gören veya duyan kişiler güvenlik güçlerine haber vererek eşkıyaların yakalanmasını sağlamışlardır. Burada bölge yönetiminin eşkıyaların yerini bildirecek olanlara on bin kuruşluk bir meblağ ayırması ayrıca bir teşvik unsuru olmuştur.⁷⁸ Eşkîyalarla mücadele konusunda yalnızca bölge ahali değil güvenlik güçlerinden yararlılık gösterenler de ödüllendirilmişlerdir. Bu kapsamda ödüllendirilenler-

⁷⁰ BOA, İ. DUİT, No: 173/86. 16 Teşrinisani 1332 (29 Kasım 1916); Saylan, 2018: 75.

⁷¹ BOA, DH.EUM.AYŞ, 13/83, 27 Haziran 1335 (27 Haziran 1919).

⁷² BOA, DH.MKT. 142/43, 19 Eylül 1309 (1 Ekim 1893).

⁷³ BOA, DH.MKT. 269/41, 28 Temmuz 1310 (9 Ağustos 1894).

⁷⁴ Saylan, 2018: 76.

⁷⁵ BOA, DH.ŞFR, 347/103,12 Haziran 1321 (25 Haziran 1905)

⁷⁶ Saylan, 2018: 77.

⁷⁷ BOA, DH.MUİ, 17/3, 7 Kanunisanı 1325 (20 Ocak 1910).

⁷⁸ BOA, DH.MKT. 1485/121, 4 Şubat 1303 (16 Şubat 1888).

den biri Trabzon Vilayeti Zabtiye Alayı Kol vekillerinden Caferoğlu İbrahim'dir. İbrahim'e eşkıyalarla mücadelede gösterdiği yararlılıklar dolayısıyla iftihar madalyası verilmiştir.⁷⁹ Ünye bidayet mahkemesi müstantığının (sorgu hâkimi) oğlunu kaçıran eşkıyaların yakalanmasındaki gayretlerinden dolayı Canik Zabtiye Taburu Mülazım-ı Sanisi (teğmen) Mehmed Bey ve Ünye Zabtiye memuru Mülazım-ı evveli (üsteğmen) Şemseddin Efendiye mecidiye nişanı verilmesi de bir başka ödül-teşvik örneğidir.⁸⁰

Eşkıyaların yakalanması noktasında ödüllendirmelerin yanı sıra cezalandırmalar da oldukça önemlidir. Bazı eşkıyaların bölge ahalisinden veya bölgenin ileri gelenlerinden destek görmeleri saklanmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle bu kişiler tespit edildiklerinde tutuklanmışlardır.⁸¹ Asayişin bütün ülke genelinde bozulduğu bazı dönemlerde ise bütün vilayetler için alınan birtakım tedbirler Trabzon Vilayeti'nde de uygulanmıştır. Bu kapsamda 1911 senesi Haziran ayında Harbiye Nezaretince, vilayetlerdeki Jandarma askerlerinin silahlandırılması kararlaştırılarak, vilayetlere tebliğ edilmiştir. Böylece ülke genelinde asayiş meselelerinin çözümü için yapılan çalışmalar, Trabzon Vilayetinde eşkıyalarla mücadelede önemli bir adım olmuştur.⁸²

Bölgede eşkıyalarla mücadele konusunda daha çok geçici çözümler üretilmiştir. Bunlardan biri de eşkıya takip memurlarının görevlendirilmesidir. Bu kişiler görevleri bitmiş olsa bile maddi olarak zor duruma düştüklerinde devlet tarafından desteklenmişlerdir.⁸³ Sonuç olarak eşkıyalara karşı alınan tedbirler zaman zaman başarılı sonuçlar getirirse de uzun vadede vilayetin asayiş sorununa çözüm olamamıştır.

Sonuç

Trabzon Vilayeti'nde eşkıyalık faaliyetleri içinde meşhur eşkıyaların karıştıkları olaylara baktığında; eşkıyaların büyük çoğunluğunun bölgedeki yönetimle alakalı bir sorunu görünmemektedir. Meşhur eşkıyalar, daha fazla kazanç elde etme, yaptığı zulümlerle adını duyurma ve böylece ahaliye korku salarak ün kazanma amaçlarıyla hareket etmişlerdir. Bu nedenle meşhur eşkıyaların iktisadi nedenlerden çok ahlaki ve psikolojik nedenlerle bölge asayişini tehdit ettikleri söylenebilir. Hekimoğlu İbrahim'in ise dağa çıkma nedeni diğer eşkıyalardan farklı olarak Gürcü muhacirlerle yaşadığı bir anlaşmazlık neticesinde olmuştur. Ancak sonuç itibariyle husumetli olduğu kişilerden kaçmak amacıyla çıktığı dağlarda eşkıyalık faaliyetlerine başlamış bölge ahalisinden de destek görmüştür.

Meşhur eşkıyaların karıştığı eşkıyalık faaliyetlerinin; kaçakçılık, yol kesme, hırsızlık, kadın kaçırmaya, cinayet gibi adi suçlar kapsamında değerlendirilen suçlar olduğu anlaşılmaktadır. Bölgedeki eşkıyalık faaliyetlerinin artmasında bölgenin coğrafi yapısı ve devletin XIX. yüzyıldan itibaren içinde bulunduğu olumsuz şartların etkili olduğu söylenebilir.

Bölgedeki meşhur eşkıyaların bir bölümünün bölge ahalisinden olup bir bölümünün ise başka bölgelerden işledikleri suçlardan dolayı kaçarak veya daha yakın bölgelerden eşkıyalık etmek amacıyla vilayete gelen kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bölgenin coğrafi yapısının elverişli olmasının yanı sıra idari yapıda meydana gelen değişimlerden doğan boşluklar da eşkıyaların bölgedeki faaliyetlerini artırmasında etkili olmuştur. Bölge ahalisinden olup eşkıyalığa karışanların yiyecek ve içecek temini, haberleşme gibi nedenlerle kendi yakın çevresiyle iletişime geçtikleri anlaşılmaktadır. Bölgeye dışarıdan gelenlerin ise daha çok hırsızlık, gasp gibi nedenlerle bölgeye geldikleri ve sonrasında uzun bir süre bölgede kalmayarak yine benzer amaçlarla farklı yerlere hareket ettikleri söylenebilir. Yine bölge ahalisinden olan eşkıyaların kendi yakın çevresiyle iletişime geçeceği tahmin edildiğinden hükümet yetkilileri, bu kişilerle ortak hare-

⁷⁹ BOA, DH.MKT. 1600/55, 18 Şubat 1304 (2 Mart 1889).

⁸⁰ BOA, DH.MKT, 1636/10, 27 Haziran 1305 (9 Temmuz 1889).

⁸¹ BOA, DH.MKT. 1491/110, 23 Şubat 1303 (6 Mart 1888).

⁸² BOA, DH.İD, 27/8, 30 Mayıs 1327 (12 Haziran 1911).

⁸³ BOA, DH.MKT, 1497/113, 18 Mart 1304 (30 Mart 1888).

ket ederek eşkıyaları yakalama yoluna gitmiştir. Ancak bu tedbirin bölgedeki eşkıyaların yakalanması noktasında başarılı olduğu söylenemez. Çoğunlukla eşkıyalar bu durumun farkına vararak hem yardımcı olan kişiyi öldürerek yeniden suça karışmışlar hem de bu durumun bölgede duyulmasıyla birlikte ahali devlete yardımcı olmak yerine daha fazla korktuğu eşkıyaların tarafında hareket etmek durumunda kalmıştır.

Eşkîyalarla mücadele etme noktasında yönetimin aldığı tedbirlerin başında bölgedeki güvenlik önlemlerinin ve güvenlik güçlerinin sayısının artırılması gibi askeri tedbirler gelmektedir. Bunlara ek olarak eşkıya takip memuru adı altında gönüllü olarak çalıştıkları anlaşılan bir birlik oluşturulmuş ve bu kişilere gerektiğinde maddi destek sağlanmıştır. Bölge ahali de eşkıyalardan kurtulmak amacıyla gerekli ihbarları yaparak eşkıyaların yakalanmasına yardımcı olmuşlardır. Eşkîyalarla mücadele noktasında gelen şikâyetler dikkate alınarak harekete geçilmiş bu noktada Müslüman veya Gayrimüslim olduğuna bakılmaksızın şikâyetler değerlendirilmiştir. Vilayet kapsamında alınan bu tedbirler kısa süreli olarak asayiş sağlamaya yeterli olmuşsa da uzun vadede kalıcı çözüm getirememiştir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Araştırma ve İnceleme Eserler

Akdağ, Mustafa (2013), *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyânları"*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Barkey, Karen (1999), *Eşkîyalar ve Devlet, Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*, (çev. Zeynep Altok), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Bardakoğlu, Ali (1995), "Eşkîya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 463-466.

Braudel, Fernand (1990), *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (çev. Orhan Akalın-Necdet Hasgül), II, İstanbul.

Hobsbawm, Eric John Ernest (2011), *Eşkîyalar*, (çev. O. Akınhay), İstanbul: Agora Kitaplığı.

İlgürel, Mücteba (1995), "Osmanlılarda Eşkîyalık Hareketleri", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 466-469.

Karagöz, Rıza (2006), "II. Meşrutiyet Döneminde Canik Sancağı'nda İdari Yapılanma", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, Samsun: Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 66-71.

Köse, Osman (Ed.) (2017), *Osmanlı'dan Günümüze Eşkîyalık ve Terör*, Samsun: İlkadım Belediyesi.

Küçük, Yaşar (2006), *Doğu Karadeniz Bölgesi Eşkîya ve Kabadayuları*, Trabzon: Serander Yayınları.

Özdiş, Hamdi (2008), *Taşrada İktidar Mücadelesi: II. Abdülhamit Döneminde Trabzon Vilayeti'nde Eşraf, Siyaset ve Devlet, (1876-1909)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, Mustafa (1991), "XVIII. Yüzyılda Antakya ve Çevresinde Eşkîyalık Olayları", *Bellekten*, LIV/211, Ankara, 963-994.

Özdiş, Hamdi (2012), "Efsaneler, Gerçekler ve Yerel Siyaset Pratiği: "Eşkîya Micanoglu Hüseyin""", *Kebikeç*, 34, 21-43.

Sayaç, Hüseyin (2015), *Osmanlı İdaresinde Atina (Pazar) Kazası 1875-1920*, Ankara: Pazar Kaymakamlığı Kültür Yayını.

Saylan, Kemal (2014), *Gümüşhane İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih (1850 - 1918)*, İstanbul, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.

_____ (2018), “Osmanlı Döneminde Kelkit ve Şiran Çevresinde Yaşanan Eşkıyalık Olayları (1760-1916)”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 24, 63-84.

Tozlu, Selahattin (1998), *XIX. Yüzyılda Gümüşhane*, Erzurum: Akademik Araştırmalar Yayınları.

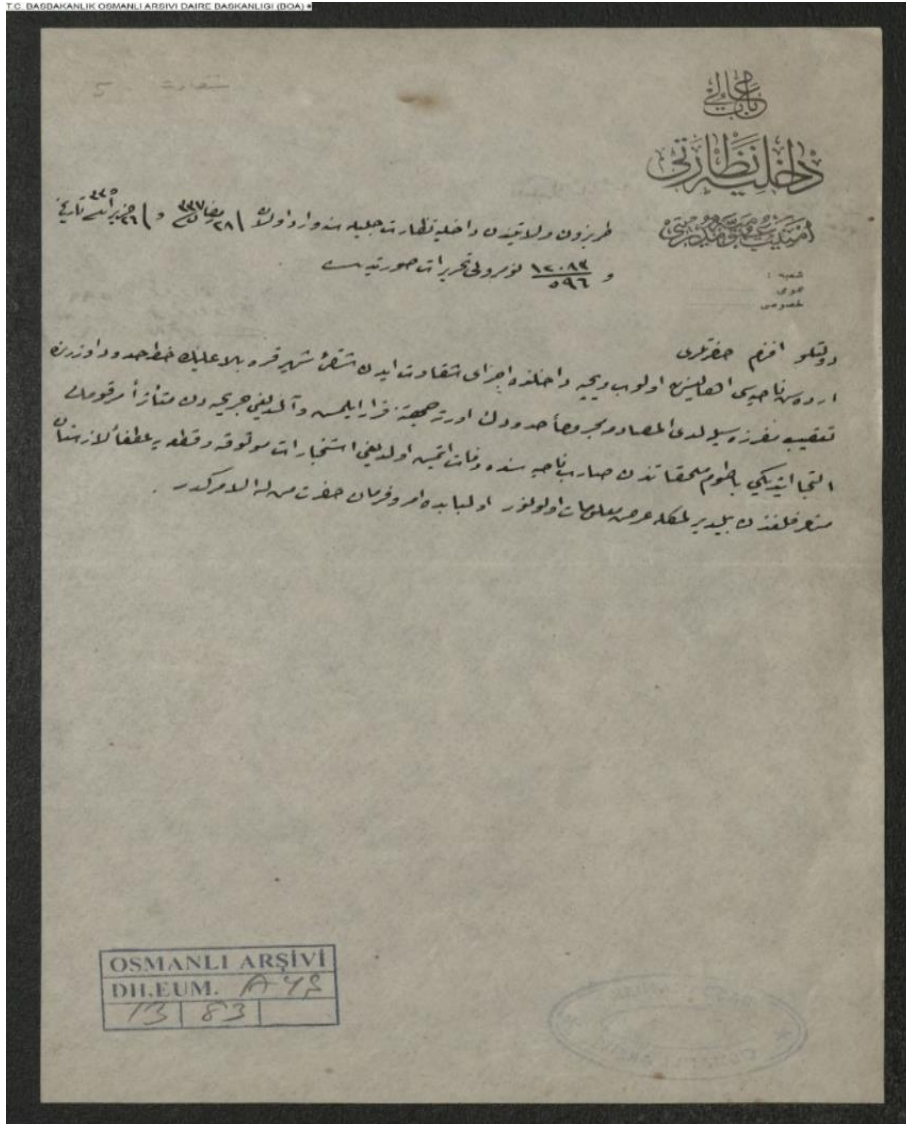
Yılmaz, Banu (2020), *Trabzon Vilayeti'nde Asayiş, Suç, Suçlu ve Hapishaneler (1876-1915)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yüksel, Ayhan (2000), “Ünlü Eşkıya Hekimoğlu İbrahim ile İlgili Yeni Bilgiler”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 3, 103-114.

Yüksel, Ayhan (2013), *Doğu Karadeniz Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

EKLER

Ek 1: Meşhur Eşkıya Ardeşenli Karabela Ali'nin Batum'da vefat ettiği. (BOA, DH.EUM.AYŞ, 13/83)

DH.EUM.AYŞ.00013.00083.001

Ek 2: Tanaşoğlu Derviş ve arkadaşlarının Trablusgarp'a sürgün edilmeleri. (BOA, DH.TMIK.M, 126/43)

